

SZÜCS MÁTYÁSÉ

szakvezető tanár

SZTE JGYTFK Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája
Szeged

Megemlékezés az 1956-os eseményekről (iskolarádióon keresztül)

1. Himnusz

2.

1989. október 23-a óta hazánk államformája és neve: Magyar Köztársaság.

Október 23-át, az 1956-os forradalom és szabadságharc kezdőnapját a szabadon választott országgyűlés törvénybe iktatta, piros betűs nemzeti ünnepeink közé emelte.

Emlékezzünk az '56-os eseményekre azoknak a kortársaknak a visszaemlékezése segítségével, akik akkor voltak tizenéves fiatalok.

(Megjegyzés: a szereplőket a narrátori szöveg jellegének megfelelően lehet válogatni.)

3. Beethoven – V. szimfónia

(A szövegrészek között hangos a zene, a szövegrészek alatt halk a műsor végéig.)

4.

Így kezdődött. 1956. október 23-ára a Műegyetem hallgatói szolidaritási tüntetést hirdettek a lengyel néppel, s 16 pontban foglalták össze nemzeti és demokratikus jellegű követeléseiket, melyeket rölapokon terjesztettek. A „néma és rendezett tüntetés” híre a szélnél is sebesebben terjedt, s a tömeges érdeklődés a felvonulást betiltani akaró hatalmat is meghatárolásra készítette. A tüntetés a Petőfi-szobornál kezdődött. Az Írószövetség nevében Veres Péter beszélt, az egyetemisták pedig felolvasták jelszavaikat. Az emberek a Himnuszt, a Szózatot énekelték, „ismét magyarnak érezték magukat”.

5.

A tüntetők „hideg ésszel, de forró szívvel” indultak a Bem-szobor felé, s a tömegben már a főváros lakosságának minden rétege képviselve volt. Feltűnt a lyukas zászló is: az elnyomást jelképező címet kivágták belőle. A Parlament elé özönlő emberáradat Nagy Imrét éljenezte, őt akarta hallani, a politikus beszéde azonban csalódást keltett. Az emberek mégis úgy érezték, ütött a cselekvés órája! Sokan a rádiónál követelték, hogy olvassák be a diákok 16 pontját, mások a 13. pont teljesítéséhez láttak: ledönteni „a zsarnokság és az önkény jelképét, a Sztálin-szobrot”. Időközben Gerő csőcseléknek nevezte a tüntetőket, s az ÁVH-sok a rádiónál az emberek közé lőttek. Mindez azonban olaj volt a tűzre: kitört a fegyveres felkelés.

6.

Az örökké éhes kollégisták palacsintát ebédelhettek a Művészeti Gimnázium Somlói úti menzáján – így hát szépen indult számukra 1956. október 23-ának délutánja.

„Alig nyeltük le az utolsó falatot, máris kirajzottunk a városba. Ki ide, ki oda. Én M. szobrással és Cs. grafikussal a Bem térre futottam és az egyik fáról figyeltem az eseményeket” – vallja az egyik visszaemlékező.

„Mámorító volt az összetartozás élménye, a tömeg ereje, az, ahogy egyik óráról a másikra felemeli fejét egy sokat szenvedett nép. Későbbi jelszavakat skandálva átvonultunk a rozoga Kossuth hídon a Parlament épülete elé. Újságokból fáklýákat csináltunk, hallgattuk a politikust, és egyre közelebb kerültünk egymáshoz.

Már nem emlékszem pontosan az útvonalra, egyik helyről a másikra mentünk, de szintén mindenütt felbukkantunk. Villámgyorsan közlekedtünk, edzett fiatalok voltunk.

Jártunk az Andrassy úton, ahol sokadmagunkkal autókat tartóztattunk föl: hátha ávos van benne. Láttuk a ledöntött Sztálin szobrot, aztán amikor teherautók futottak be a térre és lekiáltották róla: „Aki férfi, velünk tart! A Rádiónál lövik a népet...” mi is fölfurakodtunk az egyikre, habár alig töltöttük be a 15-16. életévünket.

A Rádió előtt, mivel a tömeg közepéből elfutni nem tudtunk, pánikszerűen földre vetettük magunkat a gyilkos fegyvergolyók elől.

Késő éjjel értünk vissza a diákotthonba, teljesen felzaklatott állapotban. (Lehet, hogy addigra valóban felnőtt lettem.)”

7.

Naiv hit, vakmerőség, hősiesség – ez jellemezte a főleg fiatal munkásokból verbuválódó felkelőcsoportok tagjait. Összetételük szinte óráról órára változott. A részvétel önkéntes, a hangulat forradalmi volt. A pesti srácok romantikus, már-már heroikus küzdelmet folytattak egy világhatalom hadserege ellen. S amikor úgy látszott, hogy a forradalom sikerrel jár, ők alkották más, rendőri és katonai egységek mellett a Király Béla vezetésével létrehozott Nemzetőrség magvát.

Az elszánt ellenállás győzelmet hozott, ennek azonban ára volt: romba dőlt házak, halottak, sebesültek. Az ártatlan áldozatok között kamasz srác és egyetemi tanár, háziasszony és mentős ápoló egyaránt volt.

8.

1956 októbere, hideg, nyirkos, ködös napok. Fegyverropogtatás, félelem. Nem értem, hogy mi történik körülöttem. Nem megyek iskolába, nem szabad kimenni az utcára, – halk, elfojtott beszélgetések a felnőttek körében...

Anyám megfogja a kezem és biztat: »Ha jó leszél és nem félsz, elmegyünk kenyérért a Soroksári útra, és délben a leves mellé már azt ehetsz.«

Hosszan kígyózó sor, fáradt, fásult emberek. Finom, kellemes, friss kenyérillat. Mi a sor végén állunk, egészen közel a mellékutcahoz. Hirtelen erősödő zaj, tankok. A nyitott tetejű tankból számomra érdekes, ez ideig még nem látott, kreolbőrű, vágott szemű katona néz felénk. Katonai autó áll meg a tank mellett, hadonászó egyenruhás férfi, kezében revolver, emelt hangon beszél az idegen katonával. Másodpercek tört része – a tank csöve emelkedik, ráirányul a sorra. Dörrenés, egy kar a levegőben, én leülök a porba.

Riadalom, vér, futás, rémület, mellettünk a téglából rakott kerítés összeomlik. Miért?”

9.

A népgyilkos AVH az első számú közellenség lett, valóságos embervadászat indult meg tagjai ellen. A fegyvertelen tömegekkel szembeni brutális sortűzek hatására lincselésre is sor került. A korábban lefojtott népharag elemi erővel tört a felszínre, a véres kilengések mégis csupán ritka és egyedi eseteknek bizonyultak.

November 1-jétől pedig már úgy tűnt, hogy konszolidálódik a helyzet, s visszatér rendes kerékvágásába az élet.

10.

Megalakult a Forradalom Kormánya, a Nemzetőrség, a Munkástanácsok. Nov. 4-én a munkások már dolgozni akartak, az iskolákban kezdődött volna a tanítás.

Közben jöttek az aggasztó hírek: szovjet csapatok özönlöttek el az országot hitszegő módon, ígéretük ellenére, mely szerint elhagyják az országot végérvényesen. Bízunk, hogy Amerika, az ENSZ segíteni fog. Mint annyiszor a történelemben, cserbenhagytak.

November 3-án jött a hír: szovjet csapatok közelednek a városhoz. A főtéren nemzetőrök fegyvert osztogattak. Nekem is sikerült szerezni egy „Molotov-koktélt” (támadó tankok ellen házilag készített robbanó benzines palack, melyet Pesten olyan sikeresen használtak az utcai harcokban). Egy idős munkás tanított meg a kezelésére. Hazavittem és elrejtettem, de estére hazaérve nem találtam; idősebb nővérem elvitte a rendőrségre. Sírva fakadtam, és árulónak neveztem.

11. (hangszalag vagy felolvasás)

Nagy Imre rádióbeszéde 1956. november 4-én, 5 óra 20 perckor:

„Itt Nagy Imre beszél, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának elnöke!

Ma hajnalban a szovjet csapatok támadást indítottak fővárosunk ellen a nyilvánvaló szándékkal, hogy megdöntsék a törvényes magyar demokratikus kormányt!

Csapataink harcban állnak! A kormány a helyén van!

Ezt közlöm az ország népével és a világ közvéleményével!”

12. Zene: Koncz Zsuzsa – Zeng az énekszó...

13.

„Az iskolában a gyerekek örültek, hogy nem lesz többet orosz óra. Ez persze csak azokat az osztályokat érintette, akik már tanultak orosz. Volt, aki el is tüzelte a könyvét, és év végére csalódott, mert mégis szükség lett rá.

Két vasárnapra emlékszem, melyen édesapámék sírtak. Az egyik október 28. Ekkor örömkönnél, mert úgy tudták, hogy az oroszok Budapestről kivonultak. Barátok, tanárok, kollégák is megjelentek a lakásunkon, és sírva énekelték a magyar himnuszt. Közben itták az alföldi Kövidinkát, mely saját termésük volt. Örültünk, amikor Nagy Imre kormánya konszolidálni kezdte a helyzetet. Úgy éreztük mi gyerekek is, hogy vége, és „és csak mi magunk magyarok” létezőnk széles e hazában.

Am jött egy rettenetes éjszaka és a másik vasárnap, november 4. – amikor szüleim ismét sírtak, de már nem örömkönnél. Hajnalban hatalmas remegésre ébredtünk, mintha földrengés lett volna. – Édesapám kinézett az ablakon, de a sötétben hajnali 4 óra, negyed öt között nem sokat látott. Kiment a kertbe, majd elmondta, mit látott. Egy teljes órán át vonultak és szántották a tankok és sztalinyecék (láncalpak tehergépjárművek) a Szabadság utcát, nyomaik még évek múlva is látszottak. Édesapámék sírtak, hogy mennyi magyar vér fog folyni. Pesten nem is tudták, mi készül itt ellenük. Kegyetlen dolog volt látni, amint Pestlőrinc felé vonultak. Anyámék mondták, hogy ezek ellen nem tudják megvédeni magukat a szabadságharcosok, és hiába folyik majd a magyar vér. Siratták előre, ami be is következett. Apám végigélte a háborút, de ennyi tankot – azt mondta – életében nem látott egyarádon.”

14.

Nagy Imre és társai a jugoszláv követségen kerestek menedéket. Az elsőprő erejű támadás néhány nap alatt felmorzsolta a hősiessen védekező felkelők ellenállását. Az emberek, a forradalomban való részvételtől függetlenül, tömegesen menekültek, a megtorlás azonban így is több mint százezer embert érintett.

A bosszú csúcspontját a Nagy Imre és társai elleni perek és az 1958. június 16-ai kivégzések jelentették. Az ellenforradalom győzedelmeskedett.

15.

Elárulva és megcsalva
Kincstári pokrócba csavarva
Villanydróttal összekötözve,
Arccal földnek ástak a földbe,
Mégis, eltört nyakcsigolyával,
Nem állunk perben a világgal.

Mi immár tanúságot tettünk
Senki nem ítéltet felettünk,
Életünket adtuk a hazánkért,
S igen, a világszabadságért,
S ha lesz örök béke,
Annak mi lettünk előképe.

Tóth Bálint: Örök béke (Koszorú Nagy Imre és mártírtársai ravatalára)
Szép versek, 1989. 392. p.

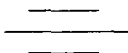
16.

Bill Lomax, angol történész, aki 1976-ban jelentette meg doktori disszertációját, amelynek címe: Magyarország – 1956.

„A magyar forradalom kitörése idején, 1956-ban, tizenkét éves iskolásgyermek voltam Angliában, és a magyar forradalom volt az első nemzetközi esemény, amely felkeltette politikai érdeklődésemet. Abban az időben mit sem tudtam a politikáról, a kommunizmus történetéről, nem is szólva a marxista elméletről, sőt nem hiszem, hogy tisztában lettem volna azzal, merrefelé fekszik az a bizonyos Magyarország. Ennek ellenére már akkor természetes volt számomra, hogy ahol egy idegen hadsereg tankjaira van szükség egy egész nép felkelésének leveréséhez, ott az igazság egészen bizonyosan nem a tankok oldalán áll, s hogy abban, amit elpusztítottak, feltehetően valami nagyon fontos igazság rejtett a jövő számára...”

A forradalmak mindig a valóban szabad és emberséges társadalom megteremtésére törekedtek. Bár az 1956-os magyar forradalmat leverték, emléke mindazok számára ösztönző erő marad, akik egy jobb világra vágytak, és küzdenek is ezért.”

17. Szózat

MOCSAI ZOLTÁNNÉ

szakvezető tanár

SZTE JGYTFK Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskolája
Szeged

Személyes élmények felidézése az 56-os forradalom 50. évfordulóján

Köszöntöm az iskolarádió minden hallgatóját!

Az iskola egyik történelemtanáraként azt a feladatot kaptam, hogy beszéljek 1956. október 23-ról, a népfelkelésről, a forradalomról, a szabadságharcról. Elgondolkozva döbbsentem rá, hogy ez az időszak számomra nem történelem, hanem személyesen átélt időszak. Így most nem csak megemlékezést, hanem visszaemlékezést fogtok hallani.